
ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIKA I.

Úvod do studia environmentální ekonomiky

Ing. Alena Oulehlová, Ph.D.
Univerzita obrany
Fakulta vojenského leadershipu
Katedra krizového řízení
Kounicova 65
662 10 Brno
telefon: 973 44 31 55
e-mail: alena.oulehlova@unob.cz

POŽADAVKY K UDĚLENÍ ZÁPOČTU

- ✘ plánovaných 24 h výuky, neomluvená neúčast na 2 h cvičení (tj. 1 cvičení);
- ✘ plnění průběžných úkolů zadaných na hodině a jejich následná prezentace na stanovené hodině;
- ✘ příprava na cvičení;
- ✘ zpracování zápočtového testu na 70 %, možnost dvou oprav.

STUDIJNÍ LITERATURA

- × Viturka, M. *Environmentální ekonomie : distanční studijní opora*. 1. vyd. Brno:Masarykova univerzita, 2005. 106 s., ISBN80-210-3654-0.
- × Šauer, P. *Základy ekonomiky životního prostředí I*. 1. vyd. Praha:Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 2008. 115 s. ISBN 978-80-86709-13-0.
- × Jančářová, I. *Ekologická politika*. 1. vyd. Brno:Masarykova univerzita, 2004. 207 s. ISBN 80-210-3599-4.
- × Řitschelová, I. *Environmental policy : selected chapters*. Ústí nad Labem:Jan Evangelista Purkyně University, 2007. s. 5 - 42. ISBN 978-80-7044-905-9.
- × Další (např. Modlan, Štěpánek atd.)

PŘÍRODA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Příroda

= svět, ve kterém žijeme, který nás obklopuje a jehož jsme součástí.

✘ Dělení:

➤ prvotní;

➤ druhotná.

✘ Hodnocení přístupu člověka k přírodě:

➤ antropocentrický přístup;

➤ eko-centrický přístup (existenční hodnota).

✘ Klasifikace složek přírody v širším smyslu:

A. hledisko biologického vývoje;

B. hledisko cílevědomé lidské činnosti.

A. Hledisko biologického vývoje:

❖ složky neživé přírody;

❖ složky živé přírody.

B. Hledisko cílevědomé lidské činnosti:

❖ procesů a struktur, které vznikly a reprodukují se bez lidského přičinění;

❖ procesů a struktur, které jsou výsledkem cílevědomé lidské činnosti a jsou do různé míry přetvořeny člověkem.

✘ Funkce přírody:

- pro lidskou společnost a její ekonomiku je zdrojem (přírodních) látek a energií, poskytuje prostor pro lidské aktivity včetně prostoru pro ukládání odpadů;
- (poskytování) prostoru, zdroje a prostředků pro samotný život.

Životní prostředí

✘ Užší vymezení

= jde o určení podmínek, které potřebuje určitý druh živého organismu k svému plnému životu.

✘ Širší vymezení

= jde o označení celého souboru poznatků z mnoha vědních oborů, jež jsou nutné k ochraně a k tvorbě těchto životních podmínek.

✘ Statická definice

Zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb.

= Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.

✘ Dynamická definice (prof. Wik)

= Ta část světa, se kterou je živý organismus ve stále interakci to znamená, kterou používá, mění a které se musí přizpůsobovat.

✘ Tbiliská definice

= Systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou, anebo mohou být s uvažovaným organismem ve stálé interakci.

-
- ✘ Životní prostředí jednoho organismu = mikroprostředí.
 - ✘ Životní prostředí větší skupiny jedinců = mezzoprostředí.
 - Zkoumané problémy bývají v obou případech označovány jako problémy lokální, tj. problémy místního charakteru.
 - ✘ Životní prostředí větších skupiny jedinců (např. stát, kontinent) = makroprostředí a zkoumané problémy jsou označovány jako problémy regionální.
 - ✘ Celá biosféra = globální životní prostředí a globální problémy.

 - ✘ Životní prostředí vědní obor

Životní prostředí a přírodní zdroje

- ✘ životním prostředí člověka se rozlišuje podle druhu aktivity, kterou zde člověk vykonává, např.:
 - pracovní prostředí,
 - obytné prostředí,
 - rekreační prostředí,
 - léčebné prostředí apod.

- ✘ složky životního prostředí:
 - ovzduší,
 - voda,
 - půda včetně horninového prostředí,
 - živá příroda (rostlinstvo a živočišstvo),
 - elektromagnetické pole,
 - toky energií,
 - předměty uměle vytvořené člověkem,
 - člověk.

- ✘ Faktory životního prostředí

= vlastnosti prvků (či celých složek) životního prostředí, které jsou výsledkem působení člověka a které mohou působit negativně hodnocené dopady na jiné prvky životního prostředí. Změněný prvek v důsledku (dřívějšího) působení jiného prvku se potom může stát dalším faktorem v řetězci příčin a následků a působit na další prvky.

- ✘ S technickým rozvojem produkujícím nové předměty, látky a technologie se mohou objevovat stále nové faktory životního prostředí vyžadující pozornost.

-
- ✘ Do přírodních zdrojů v širším smyslu lze zahrnout:
 - přírodní zdroje v užším smyslu;
 - přírodní procesy;
 - ostatní přírodní podmínky, kam patří například klimatické, tepelné, srážkové poměry, vegetace a jiné.

Významným hlediskem klasifikace přírodních zdrojů je hledisko reprodukovatelnosti. Dělení:

- a. zdroje vyčerpateľné;
- b. zdroje obnovitelné.

Ekologie

- ✘ je přírodovědný obor, který se zabývá studiem vztahů existujících mezi živými organismy a prostředím, ve kterém se nachází (stanovištěm).
- ✘ Prostředím rozumí všechny neživé (abiotické) prvky a živé (biotické) prvky.
- ✘ Ekologie může zkoumat:
 - vztahy jednoho organismu a jeho prostředí (autekologie),
 - vztahy mezi populací a jejím prostředím (demekologie)
 - vztahy mezi biocenózou a jejím prostředím (synekologie).
- ✘ Populací se rozumí soubor jedinců téhož druhu (např. populace pstruhů potočních). Biocenóza je pojem pro více rostlinných i živočišných společenství žijících spolu v určitých vzájemných vztazích, nezahrnuje abiotické faktory.
- ✘ Významným ekologickým pojmem je ekosystém.

-
- ✘ Biologický subsystém každého ekosystému obsahuje z funkčního hlediska vždy tři typy živých organismů:
 - Producenty;
 - Konzumenty;
 - Reducenty.
 - ✘ Příroda tak má určité asimilační schopnosti (= označuje skutečnost, že příroda je schopna vyrovnat se pomocí svých autoregulačních mechanismů s určitými vnějšími vlivy, jako například se znečištěním přicházejícím do vody, ovzduší, půdy).

PŘÍSTUP ČLOVĚKA K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ

- Příčinou vedoucí ke znehodnocování životního prostředí je narušování rovnováhy přírodních ekosystémů.
- Antropogenní narušování ekosystému:
 - ✗ nepřiměřený odběr látek a energií z přírodních ekosystémů,
 - ✗ nepřiměřené vnášení látek a energií do přírodních ekosystémů čili znečišťování životního prostředí,
 - ✗ složité kombinace obou těchto způsobů, jež vedou ke změnám přírodních ekosystémů.

První etapa

- ✘ nejdelší, od počátku historie lidstva až po počátek rozvoje manufakturní výroby.
- ✘ Charakteristika: nízký počet obyvatel, který se zvyšuje poměrně pomalu; vliv civilizace na životní prostředí je neznatelný, nízká spotřeba přírodních zdrojů a produkce odpadů.
- ✘ Zlom ve využívání přírodních zdrojů - neolitická revoluce ve 4. tisíciletí př. n. l.
- ✘ Negativní vliv lidských činností na přírodu malý (zejména lokální až regionální charakter), většinu negativních dopadů je příroda schopna vyrovnat svými autoregulačními mechanismy.

Druhá etapa

- ✘ Rozvoj manufakturní výroby a nástup průmyslové revoluce.
- ✘ Charakteristika: růst počtu obyvatelstva (2,5 miliardy), vysoký populační růst, rozvoj strojové výroby, růst spotřeby přírodních zdrojů, roste množství odpadů.
- ✘ Negativní vliv na životní prostředí se rychle zvětšuje a v průmyslových oblastech začíná nabývat regionálního charakter.
- ✘ Nemoci z povolání.
- ✘ Rozpoznání negativního vlivu znečištěného životního prostředí na zdravotní stav člověka.

Třetí etapa

- ✘ vědecko-technická revoluce až 90. léta 20. století (nástup proaktivních a prevenčních přístupů).
- ✘ Charakteristika: automatizace výroby, roste kvantita i kvalita odpadů (zejména nebezpečných odpadů), převýšena samočisticí schopnosti přírody, narušena rovnováha přírody a dochází k trvalým nežádoucím změnám.
- ✘ Vazba mezi kvalitou životního prostředí a zdravotním stavem člověka byla již přesvědčivě prokázána.
- ✘ Stanovení norem omezujících koncentrace, popřípadě množství vypouštěných látek ve výstupních tocích.
- ✘ Vznik vládních či nevládních iniciativ zaměřených na snižování zátěže životního prostředí.

-
- × 1968 - založen Římský klub
 - × 1972 - „Hranice růstu“
 - × 1972 – pod záštitou OSN byla uspořádána první konference o životním prostředí ve Stockholmu.
 - × 1974 - uplatňování zásady „znečišťovatel platí“
 - × 1983 Zvláštní komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj, předsedkyně komise - Gro Harlem Brudtlandová, premiérka norské vlády.
 - × 1987 „Naše společná budoucnost“ – definice pojmu „trvale udržitelný rozvoj“.
 - × 1991 formulována Podnikatelská charta pro trvale udržitelný rozvoj.

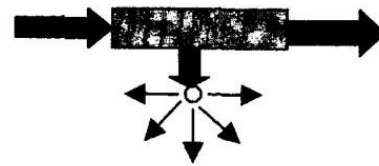
-
- ✘ 1992 Konference o ŽP – Rio de Janeiro, Agenda 21,
 - ✘ 2002 Konference o ŽP – Johannesburg - vzestupná spirála chudoby a znehodnoceného prostředí
 - ✘ 2009 Summit v Kodani o emisích
 - ✘ 2010 Cancun climate change conference
 - ✘ 2011 United Nations Climate Change Conference
 - ✘ 2012 Rio 20+

ZÁKLADNÍ ETAPY PŘÍSTUPU KE VZNIKAJÍCÍMU ZNEČIŠTĚNÍ

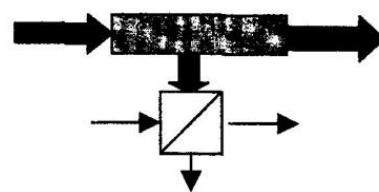
Historie strategií ochrany ŽP:

vstupy výrobní proces výstupy

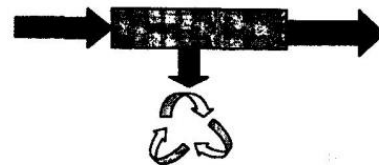
60. léta Rozptyl:

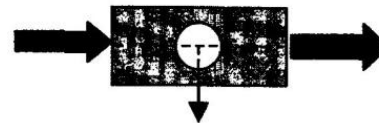
70. léta Koncové technologie:

80. léta Recyklace:

90. léta Čistší produkce:

ZPŮSOBY PŘÍSTUPU PODNIKŮ K OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A BEZPEČNOSTI

- Pasivní chování
- Reaktivní chování
- Proaktivní chování

ÚKOL

- ✘ Na první cvičení (tj. 3 vyučovací hodina v semestru) si každý student připraví jeden konkrétní příklad znehodnocování životního prostředí ke každé dílčí etapě vývoje vztahu člověka k životnímu prostředí. Příklad bude popsán – kde problém vznikl, jak vznikl, jaké způsobil následky, zda bylo následně provedeno protiopatření.

**DĚKUJI ZA POZORNOST
DOTAZY?**